

УДК 368.914

DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2019-28-40>

Мякушко Н. С.

*кандидат політичних наук, доктор філософії,
директор*

*Полтавського інституту економіки і права
Університету «Україна»*

Фисун І. В.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри управління та адміністрування*

*Полтавського інституту економіки і права
Університету «Україна»*

Myakushko Nadiya

*Candidate of Political Science, Doctor of Philosophy,
Director of the Poltava Institute of Economics and Law
of the University «Ukraine»*

Fysun Iryna

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Management and Administration
Poltava Institute of Economics and Law
of the University «Ukraine»*

СИСТЕМА ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ З УРАХУВАННЯМ ДОСВІДУ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Анотація. У статті обґрунтовано неефективність сучасної пенсійної системи України в умовах демографічних та політично-економічних проблем країни. Проаналізовано динаміку чисельності загального, зайнятого населення та пенсіонерів в Україні, а також дефіциту бюджету Пенсійного фонду. Виявлено причини відсутності роботи Накопичувального державного пенсійного фонду як другого рівня вітчизняної системи пенсійного забезпечення. Проведено порівняльний аналіз систем пенсійного забезпечення окремих пострадянських країн та розглянуто особливості функціонування систем пенсійного забезпечення економічно розвинених країн світу. Автори зосереджують увагу на головній ролі накопичувальних складників, як загальнодержавних, так і добровільних, пенсійних систем економічно розвинених країн. Із метою наближення системи пенсійного забезпечення України до стандартів пенсійних систем цих країн пропонується в процесі її реформування використання досвіду зарубіжних країн саме у сфері функціонування накопичувальних складників пенсійної системи.

Ключові слова: система пенсійного забезпечення, загальнообов'язкове пенсійне страхування, пенсійний вік, державне пенсійне забезпечення, порівняльний аналіз.

Вступ та постановка проблеми. Одним із найважливіших завдань соціально-економічного розвитку України є реформування системи пенсійного забезпечення населення для підвищення рівня його соціального захисту. Система пенсійного забезпечення в більшості країн світу є одним із головних елементів соціальної політики держави, що забезпечує вирішення суспільних проблем та захист економічних інтересів громадян у період похилого віку.

Виходячи із соціологічних досліджень, в Україні існує стійка тенденція до зменшення чисельності працюючого населення й збільшення кількості пенсіонерів, що зумовлює зростання коефіцієнта демографічної залежності.

Сучасна пенсійна система України виявляє неспроможність ефективного функціонування в умовах демографічних, політичних та економічних проблем країни. Саме тому сьогодні актуальним є дослідження стану розвитку вітчизняної системи пенсійного забезпечення та вивчення досвіду зарубіжних країн із метою її вдосконалення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми функціонування системи пенсійного забезпечення постійно знаходяться в полі зору вітчизняних науковців, зокрема таких, як Ю. Баніт, Ю. Макаренко, О. Петрушка, П. Філіпчук, В. Яценко та ін. Однак сьогодні особливої уваги потребують питання перспектив розвитку

вітчизняної системи пенсійного забезпечення на основі досвіду зарубіжних країн із метою її вдосконалення.

Метою даної роботи є дослідження сучасного стану системи пенсійного забезпечення України та визначення перспектив її розвитку з урахуванням досвіду зарубіжних країн.

Результати дослідження.

Проведені дослідження свідчать, що законодавчою основою для функціонування системи пенсійного забезпечення в нашій країні є Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», що є чинним з січня 2014 р., згідно за ст. 2 якого система пенсійного забезпечення в Україні складається з трьох рівнів:

1) державного загальнообов'язкового пенсійного страхування на засадах солідарності та виплати пенсій за рахунок коштів Пенсійного фонду України;

2) загальнообов'язкового накопичувального пенсійного забезпечення, що полягає у спрямуванні частини внесків у державний Накопичувальний пенсійний фонд України на індивідуальні пенсійні рахунки громадян;

3) системи недержавного пенсійного забезпечення для додаткових добровільних пенсійних накопичень громадян у страхових компаніях, недержавних пенсійних фондах та банках [1].

У нашій країні загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, що є першим рівнем пенсійної системи, є головним складником системи пенсійного забез-

печення, завдяки якій забезпечується матеріальний захист населення у разі втрати працездатності та в похилому віці. Але цей рівень пенсійної системи України не може повноцінно розвиватися за умов політично-економічних та демографічних проблем.

Однією із цих проблем є стійка тенденція до зменшення чисельності населення України, як загального, так і зайнятого. Так, згідно з даними Державної служби статистики, на кінець 2014 р. чисельність населення країни без урахування окупованих територій (АР Крим та частини Донецької й Луганської областей) становила 42 928,9 тис осіб, а в 2018 р. – 42 186,6 тис осіб, тобто на 742,3 тис осіб менше проти 2014 р. Кількість офіційно зайнятого населення в Україні (без урахування окупованих територій) у 2014 р. становила 17 188,1 тис осіб, а в 2018 р. – 15 743,2 тис осіб, що на 1 444,9 тис осіб менше проти 2017 р. (рис 1).

Дані рис. 1 свідчать про практичне зрівняння чисельності пенсіонерів та зайнятого населення в країні у період 2014–2018 рр., що зумовило неможливість Пенсійного фонду України функціонувати самостійно. Так, у 2017 р. кошти, спрямовані з державного бюджету для покриття дефіциту Пенсійного фонду України, становили 133,5 млрд. грн, на кінець 2018 р. реальний дефіцит його бюджету становив 139,3 млрд. грн, а з державного бюджету було спрямовано 150,09 млрд. грн для забезпечення пенсійних виплат (рис. 2) [3].

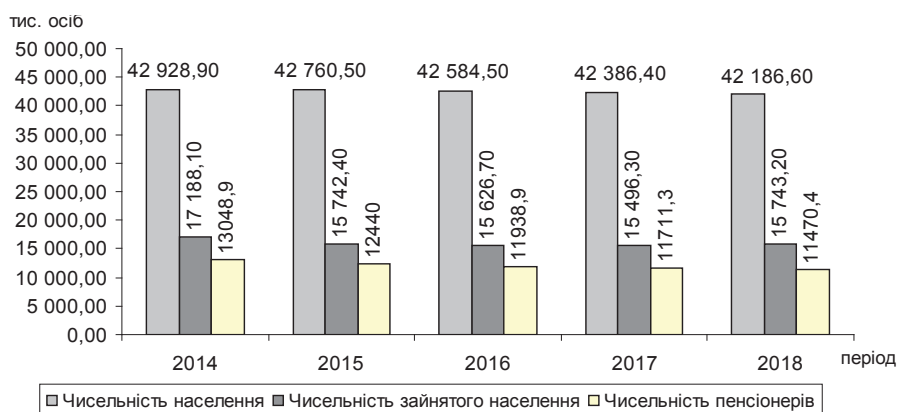

Рис. 1. Співвідношення чисельності загального, зайнятого населення та пенсіонерів в Україні за 2014–2018 рр. (без урахування окупованих територій (АР Крим та частини Донбасу), тис осіб)

Джерело: побудовано авторами на основі [2]

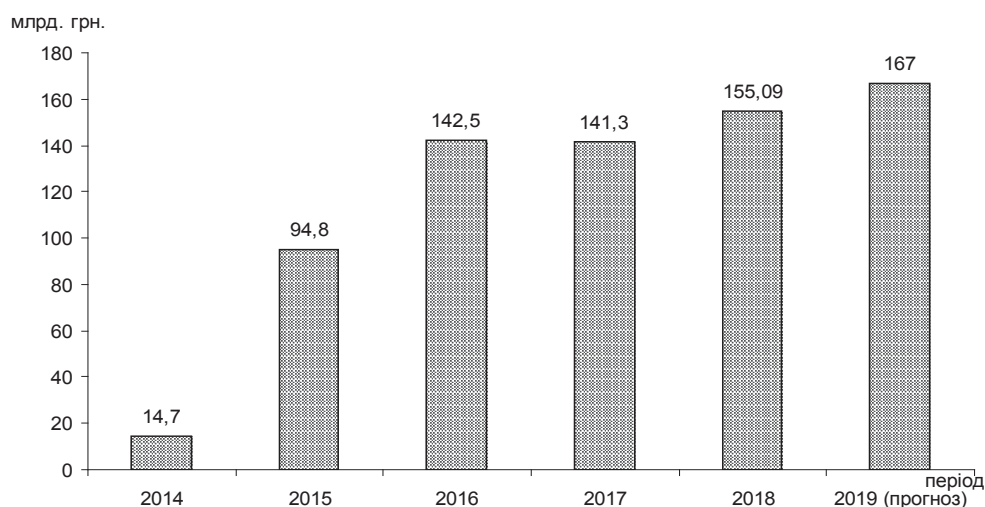

Рис. 2. Динаміка дефіциту бюджету Пенсійного фонду України за 2014–2019 рр., млрд. грн

Джерело: побудовано авторами на основі [3; 4]

Зважаючи на постійний дефіцит бюджету Пенсійного фонду України, в країні було здійснено заходи реформування, що переважно полягали у підвищенні пенсійного віку та страхового стажу. Проте аналіз рівня пенсійного забезпечення громадян України свідчить, що він є занадто низьким та зростає дуже повільними темпами. Так, на кінець березня 2018 р. середня пенсія в Україні збільшилася проти 2017 р. на 38,0 грн. і становила 2 517,82 грн. На рис. 3 представлено середній розмір пенсійної виплати в регіонах України станом на 01 січня 2019 р., що свідчить про те, що у 18-ти регіонах України середній розмір пенсійної виплати був нижчим за середній розмір пенсійної виплати по Україні (2 645,66 грн) [5].

При цьому дані рис. 3 свідчать, що на початок 2019 р. лише у п'яти регіонах України середній розмір пенсійної виплати був вищим за середній розмір по країні, а у двох регіонах (Київській і Харківській областях) він знаходився на рівні середнього розміру пенсійної виплати в Україні. Найбільші пенсійні виплати на початок 2019 р. отримували мешканці міста Києва, Донецької, Луганської та Дніпропетровської областей. У столиці України середня пенсія у цей період становила 3 677,05 грн., на Донеччині – 3 438,93 грн, а на Луганщині – 3 171,82 грн. Найменшими на початок 2019 р. були пенсійні виплати мешканцям Тернопільської області – у середньому 2 059,47 грн, а також Закарпатської області, де вони становили 2 139,66 грн.

Проведені дослідження засвідчили, що в Україні сьогодні не функціонує другий рівень системи пенсійного забезпечення, а саме Накопичувальний державний пенсійний фонд. Спроба впровадження його в дію в країні відбулася на початку 2017 р. змінами до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування». Було законодавчо передбачено, що накопичувальна система стосується громадян, яким на дату запровадження перерахування страхових внесків до Накопичувального фонду виповнилося не більш як 35 років. Відсоток відрахувань передбачався на рівні 2%, зі збільшенням до 2022 р. до 7%. [1]. Але другий рівень системи пенсійного забезпечення не впроваджений у дію.

Третій рівень вітчизняної пенсійної системи було введено в дію з 01 січня 2004 р., коли набрав чинності Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення», відповідно якого його безпосередніми учасниками є недержавні пенсійні фонди, страхові компанії зі страхування життя, що укладають угоди добровільного пенсійного страхування, та банківські установи, котрі мають ліцензію щодо відкриття пенсійних депозитних рахунків [6].

Згідно з офіційними даними Національної комісії, що здійснює державне регулювання ринків фінансових послуг, станом на початок 2019 р. в Україні діяло 62 недержавних пенсійних фонди, регіональний розподіл яких представлено на рис. 4.

Послугами недержавних пенсійних фондів у цей період в Україні було охоплено понад 855,3 тис осіб, що становило близько 5,4% від загальної кількості зайнятого населення. Водночас в Україні налічувалося 30 компаній зі страхування життя, з яких лише чотири здійснювали добровільне пенсійне страхування, а частка пенсійного страхування на ринку страхування життя України становила 1,2% від усіх премій за всіма видами страхування життя на кінець 2018 р., що є дуже низьким показником (рис. 5).

Щодо банків як учасників системи недержавного пенсійного забезпечення, то їхня участь в Україні переважно полягає у співпраці з недержавними пенсійними фондами та компаніями зі страхування життя. Оскільки інформація щодо обсягу укладених пенсійних депозитних рахунків банками у відкритому доступі відсутня, то важко визначити ступінь їхньої участі у цьому складнику пенсійної системи.

У табл. 1 представлено показники діяльності недержавних пенсійних фондів і компаній зі страхування життя в Україні станом на кінець 2018 р.

Порівнюючи діяльність недержавних пенсійних фондів та страховиків у галузі недержавного пенсійного забезпечення, доцільно зробити висновок, що недержавні пенсійні фонди на початок 2019 р. акумулювали більші обсяги пенсійних внесків і здійснили більші пенсійні виплати, ніж страховики. Однак компанії зі страхування життя володіли більшим фінансовим потенціалом на

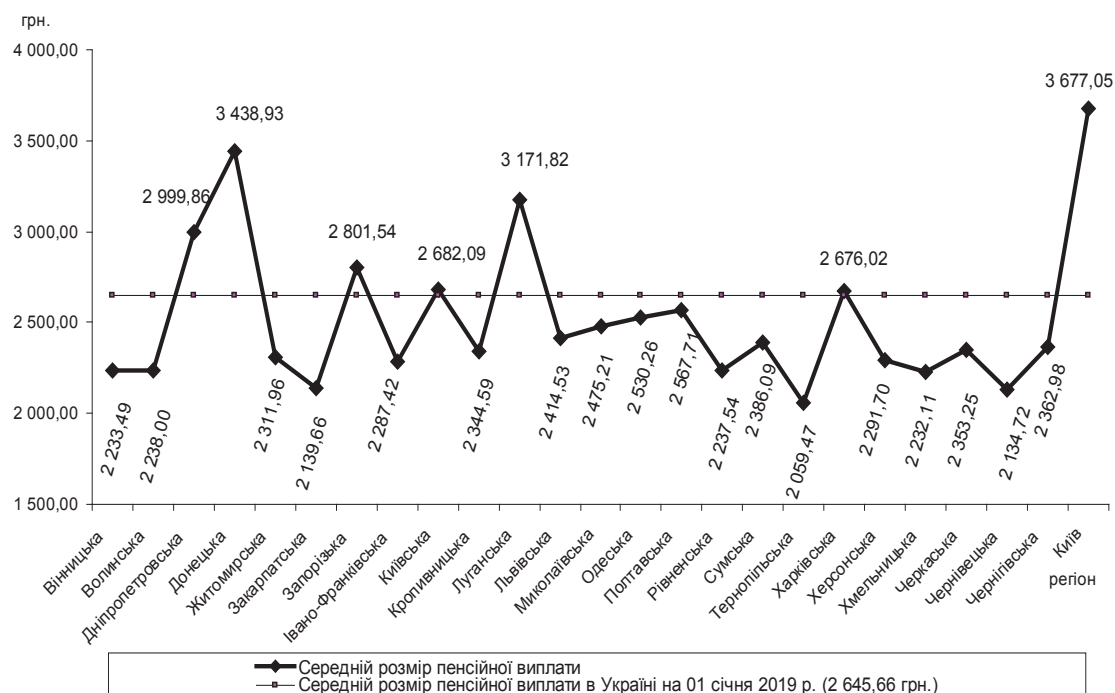

Рис. 3. Середній розмір пенсійної виплати в регіонах України станом на 01 січня 2019 р., грн

Джерело: побудовано авторами на основі [5]

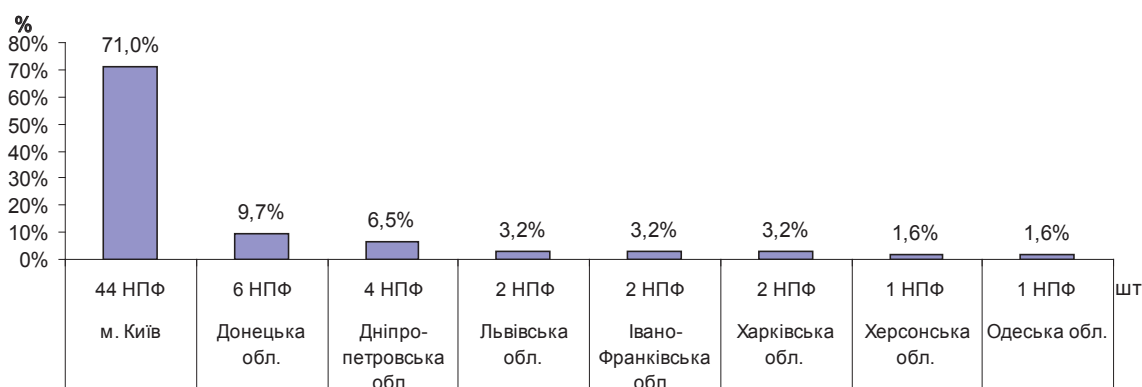

Рис. 4. Регіональна структура недержавних пенсійних фондів в Україні станом на 01 січня 2019 р., од./%

Джерело: побудовано авторами на основі [7]

Рис. 5. Динаміка кількості страхових компаній на страховому ринку України за період 2015–2018 роки, од.

Джерело: побудовано авторами на основі [8]

Таблиця 1

Показники діяльності недержавних пенсійних фондів та компаній зі страхування життя, що здійснювали пенсійне страхування в Україні, станом на 01 січня 2019 р., млн грн

Показник	Недержавні пенсійні фонди	Компанії зі страхування життя, що здійснюють пенсійне страхування
Кількість, од.	62	4
Кількість учасників (застрахованих) громадян, тис осіб.	68,8	11,8
Загальна вартість активів, млн грн	2 745,2	11 267,6
Пенсійні внески, млн грн	2 000,5	44,5
Пенсійні виплати, млн грн	781,5	8,6

Джерело: побудовано авторами на основі [7; 8]

відміну від пенсійних фондів, оскільки їхні активи у цей період були практично в чотири рази більшими, ніж активи недержавних пенсійних фондів.

Отже, результати аналізу діяльності учасників третього рівня вітчизняної пенсійної системи – недержавного пенсійного забезпечення – свідчать про недостатній його розвиток у нашій країні.

Сьогодні Україна, як і більшість пострадянських країн, послугується пенсійною системою, успадкованою від радянських часів, що є неефективною в сучасних ринкових умовах. Нині в більшості цих країн рівень пенсій є вкрай низьким і не відповідає необхідному прожиткового мінімуму пенсіонерів [9].

Проведемо порівняльний аналіз пенсійних систем України та окремих пострадянських країн (табл. 2).

Дані табл. 2 свідчать, що серед досліджуваних нами пенсійних систем пострадянських країн найкращою є сис-

тема Казахстану. Про це свідчать результати проведених нами досліджень. Зокрема, розмір соціальної пенсії у цій країні на початок 2019 р. становив 202 євро, і в країні, на відміну від України, було запроваджено накопичувальний рівень державної системи пенсійного забезпечення – введено в дію державний Єдиний накопичувальний пенсійний фонд. Казахстан одним із перших у пострадянських країнах запровадив розподільчо-накопичувальну пенсійну систему, орієнтовану на пенсійну систему Чилі, досвід якої використовувався багатьма країнами світу. У результаті проведення пенсійної реформи Казахстан отримав додаткові інвестиційні ресурси з недержавних пенсійних фондів, що дало змогу поповнити державний бюджет за рахунок збільшення акумуляції пенсійних накопичень усередині країни. Крім того, до 2030 р. Казахстан планує перейти повністю на добровільно-накопичувальну систему пенсійного забезпечення [10].

Порівняльна характеристика пенсійних систем окремих пострадянських країн за основними критеріями станом на 01 січня 2019 р.

Показник	Україна	Азербайджан	Білорусь	Казахстан
Кількість пенсіонерів, осіб/%	11 470 400 (27,2% населення)	1 318 434 (13% населення)	2 500 000 (23% населення)	3 025 771 (16,7% населення)
Пенсійний вік, років	жінки – 59 (до 60); чоловіки – 60	жінки й чоловіки – 65	жінки – 55; чоловіки – 60	жінки – 58; чоловіки – 63
Мінімальний стаж для отримання пенсії, років	жінки й чоловіки – 26 (збільшення на пів року до 2028 р.)	жінки й чоловіки – не менше 12	жінки – 20; чоловіки – 25	жінки – 20; чоловіки – 25
Середня соціальна пенсія за віком, євро	88,2	99,5	138,0	202,0
Порядок розрахунку пенсії	на основі середньої заробітної плати в країні	на основі засобів, накопичених на державному індивідуальному рахунку з урахуванням індексації	на основі встановлених норм, відкоригованих з урахуванням зростання середньої заробітної плати в країні	60% від середньомісячного доходу, отриманого за будь-які 3 роки роботи підряд
Джерела виплати пенсії	Пенсійний фонд України та учасники системи недержавного пенсійного забезпечення	Державний фонд соціального захисту Азербайджану	Фонд соціального захисту населення Міністерства праці та соціального захисту	Державний центр з виплати пенсій, Єдиний накопичувальний пенсійний фонд та недержавні пенсійні фонди

Джерело: складено авторами на основі [10; 11]

Проведені дослідження особливостей організації систем пенсійного забезпечення країн світу свідчать, що однією з найкращих пенсійних систем сьогодні є система пенсійного забезпечення Чилі, запроваджена Августо Піночетом у 1981 р. Модель цієї пенсійної системи під час реформування своїх систем пенсійного забезпечення взяла за основу значна кількість європейських країн, а також Аргентина, Перу, Колумбія та Казахстан [14].

Розглянемо особливості організації систем пенсійного забезпечення Канади, Японії, США та Чилі (табл. 3).

Отже, для економічно розвинених країн світу сьогодні характерні три рівні системи пенсійного забезпечення, в яких провідна роль належить державним та добровільним накопичувальним складовим. При цьому кожній країні притаманна власна система пенсійного забезпечення.

Висновки. У результаті аналізу сучасного стану державного складника вітчизняної системи пенсійного забезпечення виявлено низку проблем її розвитку. Основними з них є стійка тенденція до зменшення кількості загального та зайнятого населення, збільшення кількості пенсіонерів, постійний дефіцит бюджету Пенсійного фонду України, низький рівень соціальних пенсійних виплат і відсутність роботи накопичувального державного складника системи пенсійного забезпечення. Результати аналізу функціонування вітчизняної системи недержавного пенсійного забезпечення засвідчили недостатній її розвиток в Україні. Порівняльний аналіз розвитку систем пенсійного забезпечення України та зарубіжних країн свідчить, що у більшості країн світу функціонують трирівневі системи пенсійного забезпечення, в яких значну роль відіграє накопичувальний

Таблиця 3

Особливості організації систем пенсійного забезпечення Канади, Японії, США та Чилі

Країна	Особливості пенсійної системи
Канада	– пенсійний вік для жінок та чоловіків – 65 років (які прожили на території країни не менше 10 років, повна пенсія – не менше 40 років); – мінімальний розмір пенсії за віком 440 дол. США; – перший рівень пенсійної системи – Канадський пенсійний план (The Canada Pension Plan - CPP) – реформована солідарна система; – другий – накопичувальна система на основі спеціальних пенсійних планів (внески роботодавців та працівників); – третій – добровільні приватні пенсійні програми
Японія	– пенсійний вік – 65 років для чоловіків і жінок (із можливим коридором виконання до 70 років); – перший рівень – базові державні пенсії (внески громадян, роботодавців і дотації держави); – другий рівень – додаткові професійні пенсійні внески; – третій рівень – приватні пенсії (здійснюється добровільно)
США	– пенсійний вік – 65,5 роки для чоловіків і жінок; – середня пенсія на місяць – 1100–1200 дол. США; – перший рівень – державні пенсії (реформована солідарна розподільна пенсійна система); – другий рівень – приватні корпоративні пенсії (накопичувальні професійні пенсійні програми); – третій рівень – приватні індивідуальні пенсійні накопичення
Чилі	– пенсійний вік для жінок та чоловіків – 65 років (які прожили на території країни не менше 10 років, повна пенсія – не менше 40 років); – мінімальний розмір пенсії за віком – 450 дол. США; – перший рівень пенсійної системи – обов’язкові відрахування внесків працівників на індивідуальні пенсійні рахунки, контрольовані державою; – другий – страхування на випадок інвалідності втрати годувальника; – третій рівень – добровільні приватні пенсії

Джерело: складено авторами на основі [12–15]

складник, як загальнодержавний, так і добровільний. Зважаючи на досвід економічно розвинених країн, з метою вдосконалення системи пенсійного забезпечення в Україні важливо уведення в дію другого рівня системи пенсійного забезпечення (державного накопичувального страхування)

і розвиток третього рівня пенсійної системи – недержавного пенсійного забезпечення. Такі заходи сприятимуть зменшенню навантаження на соціальний складник пенсійної системи нашої країни і наблизять її до стандартів економічно розвинених країн світу.

Список використаних джерел:

1. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : Закон України від 09.07.2003 № 1058-IV / Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15> (дата звернення: 10.10.2019).
2. Соціальний захист населення України : статистичний збірник. *Державна служба статистики України*. URL : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/07/zb_szn_2018.pdf (дата звернення: 23.10.2019).
3. Інформація про виконання бюджету Пенсійного фонду України за 2018 рік. *Пенсійний фонд України*. URL : <https://www.pfu.gov.ua/960387-informatsiya-pro-vykonannya-byudzhetu-pensijnogo-fondu-ukrayiny-za-2018-rik/> (дата звернення: 25.10.2019).
4. Дефіцит бюджету пенсійного фонду України. *Ціна держави* : вебсайт. URL : <http://cost.ua/budget/deficit/pension/> (дата звернення: 25.10.2019).
5. Звіт про роботу та виконання бюджету Пенсійного фонду України за 2018 рік. *Пенсійний фонд України*. URL : https://www.pfu.gov.ua/content/uploads/2019/03/Zvit_2018_21_03_2019.pdf (дата звернення: 05.11.2019).
6. Про недержавне пенсійне забезпечення : Закон України від 09.07.2003 № 1057-IV / Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15> (дата звернення: 21.10.2019).
7. Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення за 2018 р. *Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг*. URL : https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/NPF/NPF_IV_kv%202018.pdf (дата звернення: 20.10.2019).
8. Підсумки діяльності страхових компаній за 2018 р. *Форіншурер*. URL : <https://forinsurer.com/files/file00654.pdf> (дата звернення: 20.10.2019).
9. Макаренко Ю., Яновський К. Накопичувальне страхування життя як конкурентоздатна альтернатива пенсії. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 2. С. 14–17.
10. Накопичувальне пенсійне страхування: досвід Республіки Казахстан. *Парламентський офіс з фінансового та економічного аналізу* : вебсайт. URL : <https://feao.org.ua/products/republickazakhstanpension/> (дата звернення: 02.11.2019).
11. Чем отличается украинская пенсионная система от белорусской, казахстанской и азербайджанской. *Mojazarplata.com.ua/ru* : вебсайт. URL : <https://mojazarplata.com.ua/ru/rss-yandex-ua/chem-otlichaetsja-ukrainskaja-pensionnaja-sistema-ot-belorussko-kazahstansko-i-azerbadzhansko> (дата звернення: 04.11.2019).
12. Філіпчук П.В. Системи пенсійного забезпечення: огляд світового досвіду. *Національна академія державного управління при Президенті України*. URL : http://academy.gov.ua/ej/ej10/doc_pdf/Filipchuk.pdf (дата звернення: 01.11.2019).
13. Петрушка О.В., Баніт Ю.В. Досвід реформування пенсійних систем зарубіжних країн та його використання в Україні. *Наука й економіка*. 2015. № 1(37). С. 19–27.
14. Яценко В. Де у світі найкращі пенсійні системи. *Економічна правда* : вебсайт. URL : <https://www.epravda.com.ua/columns/2018/11/16/642712/> (дата звернення: 24.10.2019).
15. Чому японці готові виходити на пенсію після 70 років? *Грушевського, 5* : вебсайт. URL : <http://grushevskogo5.com/blog/chomu-yarontsi-gotovi-vikhoditi-na-pensiyu-pislya-70-rokiv> (дата звернення: 22.10.2019).

References:

1. Verkhovna Rada Ukrayiny (2003). Pro zahal'noobov'язkove derzhavne pensiyne strakhuvannya: Zakon Ukrayiny vid 09.07.2003 №1058-IV: [On Compulsory State Pension Insurance: Law of Ukraine]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15> (accessed 10 October 2019).
2. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrayiny (2019). Sotsial'nyy zakhyst naselennya Ukrayiny: statystychnyy zbirnyk [Social protection of the population of Ukraine: a statistical compilation]. Available at: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/07/zb_szn_2018.pdf (accessed 23 October 2019).
3. Pensiynyy fond Ukrayiny (2019). Informatsiya pro vykonannya byudzhetu Pensiynoho fondu Ukrayiny za 2018 rik [Information on the implementation of the budget of the Pension Fund of Ukraine for 2018] Available at: <https://www.pfu.gov.ua/960387-informatsiya-pro-vykonannya-byudzhetu-ensijnogo-fondu-ukrayiny-za-2018-rik/> (accessed 25 October 2019).
4. Tsina derzhavy: Website (2019). Defitsyt byudzhetu pensijnoho fondu Ukrayiny [Budget deficit of the Pension Fund of Ukraine] *Tsina derzhavy*: Website. Available at: <http://cost.ua/budget/deficit/pension/> (accessed 10 October 2019).
5. Pensiynyy fond Ukrayiny (2019). Zvit pro robotu ta vykonannya byudzhetu Pensiynoho fondu Ukrayiny za 2018 rik [Report on the operation and implementation of the budget of the Pension Fund of Ukraine for 2018]. Available at: https://www.pfu.gov.ua/content/uploads/2019/03/Zvit_2018_21_03_2019.pdf. (accessed 05 November 2019).
6. Verkhovna Rada Ukrayiny (2019). Pro nederzhavne pensiyne zabezpechennya: Zakon Ukrayiny vid 9.07.2003 №1057-IV [On Non-State Pension Insurance: Law of Ukraine]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15> (accessed 21 October 2019).
7. National Commission for the State Regulation of Financial Services Markets (2019). Pidsumky rozvytku systemy nederzhavnoho pensijnoho zabezpechennya za 2018 r. [Results of the development of the non-state pension system for 2018]. Available at: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/NPF/NPF_IV_kv%202018.pdf (accessed 20 October 2019).
8. Foreinsurer: online edition (2019). Pidsumky diyal'nosti strakhovykh kompaniy za 2018 r. [Results of activity of insurance companies for 2018]. *Foreinsurer: online edition*. Available at: <https://forinsurer.com/files/file00654.pdf>. (accessed 20 October 2019).
9. Makarenko Yu., Yanovskyy K. (2018) Nakopychuvальne strakhuvannya zhyttya yak konkurentozdatna al'ternatyva pensiyi [Cumulative life insurance as a competitive alternative to retirement] *Investment: practice and experience*, no. 2, pp. 14–17.
10. Parliamentary Office for Financial and Economic Analysis (2018). Nakopychuvальne pensiyne strakhuvannya: dosvid Respubliky Kazakhstan [Cumulative pension insurance: experience of the Republic of Kazakhstan]. *Parliamentary Office for Financial and Economic Analysis*: Website. Available at: <https://feao.org.ua/products/republickazakhstanpension/> (accessed 02 November 2019).

11. Mojazarplata.com.ua/ru (2015). Chem otlichaetsja ukrainskaja pensionnaja sistema ot belarusskoj, kazahstanskoj i azerbajdzhanskoj [What is the difference between the Ukrainian pension system and Belarus, Kazakhstan and Azerbaijan] *Mojazarplata.com.ua/ru* : Website. Available at: <https://mojazarplata.com.ua/ru/rss-yandex-ua/chem-otlichaetsja-ukrainskaja-pensionnaja-sistema-ot-belorussko-kazahstansko-i-azerbadzhansko> (accessed 04 November 2019).
12. Filipchuk P.V. (2010) Systemy pensijnogo zabezpechennja: ohlyad svitovoho dosvidu [Retirement systems: an overview of world experience]. *National Academy of Public Administration under the President of Ukraine*. Available at: http://academy.gov.ua/ej/ej10/doc_pdf/Filipchuk.pdf (accessed 01 November 2019).
13. Petrushka O.V., Banit Yu.V (2015) Dosvid reformuvannya pensijnnykh system zarubiznykh krayin ta yoho vykorystannya v Ukraini [Experience of reforming pension systems of foreign countries and its use in Ukraine]. *Science and economics* no. 1(37), pp. 19–27.
14. Yatsenko V. (2018) De u sviti naykrashchi pensijni systemy [Where in the world are the best pension systems]. *Economic Truth: Website*. Available at: <https://www.epravda.com.ua/columns/2018/11/16/642712/> (accessed 24 October 2019).
15. *Hrushevskogo, 5* (2016) Chomu yapontsi hotovi vykhodyty na pensiju pislya 70 rokiv? [Why are the Japanese ready to retire after 70 years?] *Hrushevskogo, 5*: Website. Available at: <http://grushevskogo5.com/blog/chomu-yapontsi-gotovi-vikhoditi-na-pensiyu-pislya-70-rokiv> (accessed 22 October 2019).

СИСТЕМА ПЕНСИОННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ В УКРАИНЕ: СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ С УЧЕТОМ ОПЫТА ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАН

Аннотация. В статье обоснована неэффективность современной пенсионной системы Украины в условиях демографических и политико-экономических проблем страны. Проанализирована динамика численности общего, занятого населения и пенсионеров в Украине, а также дефицита бюджета Пенсионного фонда Украины. Выявлены причины отсутствия работы Накопительного государственного пенсионного фонда как второго уровня отечественной системы пенсионного обеспечения. Проведен сравнительный анализ систем пенсионного обеспечения отдельных постсоветских стран и рассмотрены особенности функционирования систем пенсионного обеспечения экономически развитых стран мира. Авторы сосредоточивают внимание на главной роли накопительных составляющих, как общегосударственных, так и добровольных, пенсионных систем экономически развитых стран. С целью приближения системы пенсионного обеспечения Украины к стандартам пенсионных систем этих стран предлагается в процессе ее реформирования использовать опыт зарубежных стран именно в сфере функционирования накопительных составляющих пенсионной системы.

Ключевые слова: система пенсионного обеспечения, общеобязательное пенсионное страхование, пенсионный возраст, негосударственное пенсионное обеспечение, сравнительный анализ.

THE PENSION SYSTEM OF UKRAINE: THE STATE AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT TAKING INTO ACCOUNT THE EXPERIENCE OF FOREIGN COUNTRIES

Summary. The article is devoted to the problems of becoming an effective pension system of citizens in Ukraine as an important element of the social policy of the state. The article deals with the current state of the pension system of Ukraine in the context of demographic, political and economic problems of the country. In particular, the authors investigate such problems as the tendency for permanent reduction of the general and employed population in the country in comparison with the number of pensioners, the constant deficit of the Pension Fund of Ukraine, the low level of payment of social pensions for the majority of citizens, and the lack of activity of the second level of the pension system - the national pension provision. The article analyzes the activity of participants of the third level of the pension system - non-state pension insurance, namely banks, non-state pension funds and insurance companies providing voluntary pension insurance in Ukraine. Using the method of comparative analysis, the peculiarities of the functioning of the pension systems of some post-Soviet countries, in particular, Ukraine, Belarus, Kazakhstan and Azerbaijan, were investigated. Particular attention is paid to Kazakhstan's pension system, created on the basis of the use of elements of the Chilean pension system. The article deals with the peculiarities of the functioning of the pension systems of certain countries of the world, in particular, the USA, Canada, Japan and Chile taking into account their basic elements. The authors include the retirement age for men and women, the duration of the introduction of the three-tier pension system, the size of the average social pension payment in the country, and the development of the cumulative component of each country's pension system. The article determines the practical significance of the obtained results and possible vectors for their application in the process of reforming the pension system in Ukraine draws conclusions and outlines directions for further scientific research to improve the functioning of the national pension system, taking into account the experience of foreign countries.

Key words: pension system, compulsory pension insurance, retirement age, non-state pension, comparative analysis.